

Електоральна культура та проблема забезпечення компетентності виборця у політичному процесі

Політична активність, як відомо, виявляється передусім під час виборів. Тому серед типів політичної культури як окремих різновидів виступає і електоральна культура, або ж виборча культура. Останню визначають як комплекс орієнтацій, які визначають позиції громадян у виборчому процесі. Це і ставлення до виборів, оцінка політичних подій, реакція на реальність. Таким чином, електоральна культура – це комплекс знань, оцінок і норм електоральної поведінки й електоральних відносин, виборчого процесу в цілому, колективна пам'ять людей про виборчі процеси [3, с. 237-238]. Вплив такої культури не можна недооцінювати, оскільки через виборчий процес твориться нова реальність, формується інше ставлення до політики. Водночас активізується робота з масовою свідомістю, населення отримує набагато більше інформації, звертає більшу частину уваги на політичні події.

Тенденцією сьогодення є те, що люди у процедурі виборів не бачать механізму впливу на своє життя, не завжди здатні розібратись в політичних обіцянках кандидатів та раціонально обумовити свій вибір, саме тому часто голосують за підказкою або ж узагалі ігнорують вибори. Більша частина виборців не здатна брати на себе відповідальність за результат виборів, що в основному залежить від компонентів політичної культури. В українському суспільстві важливу роль відіграє також відсутність сформованої системи громадянського суспільства та недостатня здатність наших громадян до самоорганізації, яка породжує потребу у лідері, веде до зростання бюрократичного апарату, зростанню напруги, нерозуміння, недовіри між владою та народом. В масовій свідомості виникає розчарування та песимізм, який є наслідком невмілих реформ, нездатності політиків змінити ситуацію в позитивну сторону. Це ще більше підсилюється зменшенням життєвого рівня населення, зростанням корупції серед чиновників та політиків, що веде до втомленості виборців від політичних гасел та обіцянок.

Українська електоральна культура визначається двома спрямованостями, одна з яких пов'язана з радянською виборчою реальністю, саме тому в українського виборця немає чітко сформованої ідеологічної приналежності, у нього існує високий рівень недовіри до політичних інститутів та інституцій. Водночас інша спрямованість пов'язана з постматеріалістичним розвитком української культури, з її медіаспрямованістю, відходом від традиційних уявлень про політику. Усе це зумовлює низький рівень знань про політику та принципи виборів, низький рівень участі у політичних процесах тощо, що становить велику небезпеку для демократичного розвитку нашого суспільства.

Загалом визначають дві основні характеристики електоральної культури. Це, насамперед, відповідальність виборця (розуміння значимості виборів, інтерес до них і бажання з'ясувати ситуацію) і компетентність виборця (вміння оцінити ситуацію, співвіднести свої інтереси з пропозиціями та перевагами кандидатів і партій). Відповідальність пов'язана передусім із відношенням особистості до інших суб'єктів політичного процесу. Вона вказує на готовність особистості будувати свою поведінку відповідно з почуттям обов'язку перед собою та іншими людьми. Відповідальність виборця залежить від багатьох факторів, передусім від почуття громадянського обов'язку, від міри ваги органу, що обирається, в політичній системі. У виборчому процесі політична відповідальність передбачає прояв політичної активності, зрілості, вияв засвоєних у процесі соціалізації норм поведінки та внутрішніх мотивів і регуляторів.

У виборчому процесі значну роль відіграє і компетентність виборця та його інтуїція, яка передбачає наявність навички участі у виборчій кампанії, вміння орієнтуватись у програмах та заявах політичних сил і кандидатів. Становить інтерес модель, розроблена Р.Роузом та Я. Макаллістером, яка має назву „електорату, що навчається”. Вчені стверджують, що з віком виборець отримує нові знання про вибори і приймає рішення при голосуванні, спираючись на сукупність фактів, співвідносячи свої інтереси, принципи із заявами та програмами партій та кандидатів, оцінюючи їх реальні дії та поведінку на даний момент. Дослідники української

* Кучма Л.О. - асистент кафедри політології.

виборчої культури стверджують, що немає жодних підстав вважати, що український виборець не здатен до навчання та зміни власної електоральної культури [3, с. 242].

Подібної думки дотримується Р.Даль, який визначив основні риси „адекватного громадянина”, який відповідає стандартам громадянської компетентності. Адекватний громадянин володіє мінімально достатнім об’ємом знань про те, що відповідає його власним інтересам, і про те, який політичний вибір дає йому змогу забезпечити ці інтереси краще за інших [4]. Однак вчений робить невтішні висновки про невідповідність більшості громадян стандартам адекватного громадянина. Цей факт стосується не лише новоутворених демократій, а й суспільств, де демократичні інститути існують уже тривалий час.

Важливу роль у вирішенні проблеми підвищення рівня громадянської компетентності слід надати доступності та надійності інформації, що надходить від конкуруючих політичних партій та кандидатів на громадянські посади. На основі цієї інформації громадяни, виборці зможуть зробити свідомі висновки про політику, програми й пропозиції партій і кандидатів, чи варто довіряти політичним лідерам, наскільки вони чесні та компетентні, вимагати від них звіту в їх діяльності. Проте можливості сучасних інформаційних технологій можуть бути використані як для розвитку, так і для зменшення рівня компетентності громадян.

Отже, в процесі стабілізації суспільного життя, набуття виборцями електоральних навиків, посилення демократичної складової політичної культури населення та політичних еліт відбувається поступове витіснення маніпулятивних технологій. Зростання політико-правової та громадянської культури передбачає не захоплення патріотизмом, не сліпу віру в національні святині, а оволодіння максимумом політичних знань, уміння оперувати логічними поняттями цієї сфери, не претендуючи на професійні навички політика чи політолога. Саме тому підвищення міри усвідомленості вибору таке необхідне у нашому суспільстві, оскільки сприятиме зменшенню зони політичного неучтва, зростанню обережності та уміння розпізнавати маніпулятивну суть тієї чи іншої політичної пропозиції.

Слід боротися за відповідальну політику, що означає сприяти тому, щоб конкретні політики, політичні технологи, журналісти хоча б інколи задумувались над своїми словами і вчинками та їх наслідками. Сьогодні політики часто обмежуються лише творенням низки формальних чи офіційних демократичних інституцій, схваленням конституції та творенням політичних партій, через що застосування та ефективність технологій, що використовуються у виборчому процесі, залишається досить високою. Саме тому розвиток стабільної та успішної демократичної системи залежить не так від структури уряду та політики, як від орієнтацій чи ставлення людей до політичного процесу, тобто від політичної та електоральної культури.

1.Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів. – Чернівці: Рута, 2004. – 328 с.; 2. Вибори – шлях до демократичного суспільства: Метод. матеріали з питань виборчого процесу /За заг. ред. В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 78 с.; 3. Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування /За заг. ред. Радченка Є.В.: К.: Факт, 2003. – 258 с.; 4. Даль Р.А. Проблемы гражданской компетентности /Пределы власти Антология www.russ.ru:8080/antolog/predely/1/dem2-3.htm.; 5. Декларация о критериях свободных и справедливых выборов. Принятая на 154-й сессии Совета Межпарламентского Союза www.democracy.ru/library/laws/international/el-declaration-1994/html.

Паламаренко М. В. *

Республіканська і Демократична партії в 1950-60-х рр.

Протягом 1950-60-х партійна система США пройшла ряд важливих етапів, які дозволили інтегрувати їй радикальні рухи зліва і справа. Таким чином республіканці і демократи зайняли ті позиції в політичному спектрі, які збереглися і на сьогоднішній день. В даному дослідженні будуть розглянуті ряд вирішальних моментів у формуванні ідеологічної орієнтації обох партій – маккартизм, інтеграція лівих та правих рухів.

* Паламаренко М. В. – аспірант кафедри політології.